

A közszolgáltatások helyreállítása

Hamis propaganda, hogy elalszik a villany, ha a villamos rendszert nem a privát befektetők üzemeltetik

JÁROSI MÁRTON

A vezetékesenergia-ellátások – a víz, a villany és a távfűtés – a közösség életéhez nélkülözhetetlen létfeltételek. Talán hasonló jellegű vagy rövidesen az lesz a mobiltelefon, az internet-hozzáférés, a földgázellátás is. Ebből adódik közszolgáltatási jellegük. Ugyanakkor ezek legalább részben természetes monopóliumok, mivel e szolgáltatásokhoz többnyire csak monopol helyzetben lévő vállalkozásokon keresztül lehet hozzájutni, vagyis a fogyasztók kiszolgáltatott helyzetbe kerülhetnek.

A fogyasztók védelmét hagyományosan a közösséget képviselő államnak kell ellátni. Az uniós jogrendszer azonban a liberalizálás jegyében eltörölte a közösségi érdeket megjelenítő közszolgáltatások kategóriáját, a piac kizárólagosságát favorizálja, ami a közszolgáltatásainkat felvásárló nagy privát cégeknek kedvez. A közszolgáltatások piacosítása, liberalizálása előtt azzal érveltek, hogy ez a fogyasztók érdeke, ezáltal lesznek jobbak és olcsóbbak ezek a szolgáltatások. Ma már a fogyasztóknak megalapozott tapasztalataik vannak ezen állítások hamisságáról.

Össztűz alatt a rezsicsökkentés

A liberalizált energiapiac abból a hamis feltételezésből indul ki, hogy az energiaszolgáltatás is közönséges darabáru, miközben ezek a szolgáltatások az áru jellegzetességeit nem vagy csak korlátozottan viselik magukon. Ezen a piacon nincs ellátási felelősség, az ellátás csupán kereslet és kínálat kérdése. Ennél fogva döntően a rövid távú szempontok érvényesülnek, a korábbi legkisebb költség elve helyett a legnagyobb profit elve jelenik meg a liberális piaci ideológiában. Az önköltség típusú ár helyett a nagyobb és ingadozó, úgynevezett piaci ár a meghatározó. Ez a rendszer magában hordja a kapacitáshiány kialakulásának veszélyét, mert hiszen a rövid távú szempontoknak megfelelően nincs érdekeltség arra, hogy a szükséges új kapacitásokat időben létrehozzák. Az egész ideológiát úgy lehet összefoglalni, hogy ez a liberális, úgynevezett energiapiaci verseny nem közérdekű.

2011 végén már kibontakozni látszott a második Fidesz-kormány helyreállító gazdaság-, társadalom- és energiapolitikája. Témánknak megfelelően elsősorban az energetikai közszolgáltatásokról esik szó. Már a kezdeti eredmények dühödt támadásokat váltottak ki a globalizáció hazai támogatóiból, a szociálliberális ellenzékéből. Különösen a rezsicsökkentés és az azt megalapozó állami szerepvállalás erősítése került a támadások célkeresztjébe. Az átgondolatlan rögtönzés hamis vádját terjesztik, pedig a Fidesz nemzeti érdekű energiapolitikájának alapjai nem mai keletűek; 1998-as programjuk szerint az államnak a fogyasztó és a közjó érdekében kell szerepet vállalni az energetikában is.

Az állam lehet jó tulajdonos

A kormány szakított a neoliberális piaci doktrínával, felülvizsgálta a szabadpiaci rendszer kizárólagos alkalmazását az energetikában. Nemzeti érdekű energiapolitikát valósít meg. Felismerte, hogy piacgazdasági viszonyok között kizárólag szabályozási eszközökkel nem lehet eredményesen

érvényesíteni a közösségi érdeket, elengedhetetlen az aktív tulajdonosi, piaci jelenlét is.

Az energiaipari privatizáció egyik hamis liberális jelszava volt, hogy az állam nem jó tulajdonos. Most látványosan megdőlni látszik ez a hamis érvelés is. A villamosenergia-iparban gyakorlatilag két társaságot nem privatizáltak: az egyik a Paksi Atomerőmű – ezért lehet most az áram ára annyi, amennyi, és nem sokkal magasabb –, a másik az átviteli hálózat, amely állami közösségi tulajdonban maradt. Az atomerőműben folyamatos fejlesztések történtek a rendszerváltás óta. Ez egyrészt a biztonság növelésében, másrészt a kiadható energia mennyiségének növelésében nyilvánult meg. Az átviteli hálózat is töretlenül fejlődött, ma világszínvonalú, és ennek köszönhető az, hogy miközben Nyugat Európában és a tengerentúlon is a liberalizáció következményeként hatalmas áramkimadások voltak, nálunk egyetlen számottevő korlátozás sem volt, s ez – az itt dolgozó jó magyar szakembereknek és felelős vezetőknek a munkája mellett – elsősorban annak tudható, hogy igenis folyamatosan volt fejlesztés, beruházás. Tehát nem igaz, hogy az állam nem tud beruházni és nem tudja megteremteni a közszolgáltatások feltételeit. Ennél fogva természetesen az is egy hamis propaganda, hogy akkor majd elalszik a villany, ha a villamos rendszert nem a privát befektetők üzemeltetik.

A kormány küzdelmei és eredményei közül stratégiaiilag pozitív értelemben kiemelkednek a nemzeti vagyon növelésére vonatkozó cselekvések. A nemzeti vagyonról szóló törvény régi mulasztást pótol, mivel a „rablóprivatizációt” végrehajtó kormányzatokat annak idején sajnos nem korlátozta semmi a nemzeti tulajdon, közte az energetikai vagyon elkótyavetyélésében. Leállították az energiaprivatizáció minden formáját. Megkezdődött a közműrendszerek, a megmaradt vezetékes energiarendszerek közösségi tulajdonának helyreállítása, visszaszerzése, egyes területeken annak növelése.

Nonprofit közszolgáltatás

A gáz, a villany és a távhő területén az uniós szabályozás adta lehetőségeken belül bevezették a hatósági ármegállapítást. Először csak befagyasztották a fogyasztói energiaárakat, majd 2013. január 1-jén 10 százalékos árcsökkentést hajtottak végre, amit most további 11,1 százalékos csökkentés követ. Ezzel, valamint a magán- és külföldi tulajdonú energiaszolgáltatók megadóztatásával az extraprofit egy részét visszajuttatták a fogyasztóknak.

Az uniós szabályozás azonban korlátozza a kormány mozgásterét. Közvetlen hatósági szabályozási eszközökkel csak a lakossági, úgynevezett egyetemes szolgáltatás területén élhet. Ezért fontos a tulajdonosi rendelkezési jog minél nagyobb arányú visszaszerzése a közszolgáltatások területén. A tulajdonos állam eldöntheti a tulajdon működtetésének közérdekű célját, ami a rendszer indokolt költségeinek megtérülését biztosító, legolcsóbb szolgáltatás. Vagyis kimondhatja, hogy az energiaszolgáltatás, illetőleg annak bizonyos része nem vállalkozói tevékenység. Ez a nonprofit működtetés lényege. Egy cég részvényesei megkövetelik a vállalkozástól a hasznot. A jó kormányok a lakosság, esetünkben a „tízmillió magyar részvényes” érdekét képviselik.

Miközben a mi kormányunk betartja az uniós energiapiaci szabályokat, az uniós energiapolitika esetenként szembemegy azzal. Példa erre a megújuló energiák túlméretezett uniós szintű támogatása, amely kimondottan piacellenes. Az úgynevezett megújuló (zöld)energia-termelés csak kiemelkedően nagy támogatás mellett piacképes. Ez vonatkozik az egyszeri beruházásokra, továbbá a piacra lépésre és folyamatosan az üzemeltetésre. A piaci hatásoknak ki nem tett megújuló energiák szűkítik a

villamosenergia-piacot, esnek a nagykereskedelmi árak, miközben persze a végfogyasztói árakat a támogatások ennél jobban növelik; számos hagyományos erőmű relatíve gazdaságtalanná válik. Ez arra ösztönzi a tulajdonosokat, hogy termelőegységeiket kivonják a piacról, helyenként a szükséges szint alá csökkentve a rendelkezésre álló összes kapacitást. A nagykereskedelmi árak csökkenése, illetőleg tartósan alacsony szintje az új termelőegységekbe történő befektetési hajlandóságot is mérsékli, hiszen növekednek a megtérülés kockázatai, emelkednek a szükséges hitel költségei. Végeredményben a helyzet oda vezet, hogy a piaci ellátás bevezetésének alapvető célkitűzései (a verseny árcsökkentő hatása, a piaci nyereség által ösztönzött kapacitásberuházások létrejötte) nemcsak, hogy nem valósulnak meg, hanem ellentétes irányú folyamatok indulnak be!

Másik friss példa. Már a németeknek is drága a zöld villany. Ezért a német kancellár a közelmúltban módosította a megújuló energiák németországi támogatási rendszerét, hogy a villamosenergia-fogyasztók már a nyáron érezzék az árcsökkenést, hiszen őszre írták ki a választásokat. Egyben megígérte, hogy győzelme esetén, ami időközben be is következett, új támogatási és piacműködési rendszert vezetett be.

A visegrádi országoknak közös érdekük a közszolgáltatások helyreállítása, amelynek megvalósítása a közép-európai regionalitás részeként lenne igazán hatékony. Közösén kell fellépni az uniós energiapiaci szabályozás módosítása érdekében. A piacsabályozást úgy kell demokratizálni, hogy ezek a szabályok csak a tagállamok egyhangú szavazatával léphessenek hatályba, illetve lehetővé kell tenni, hogy a tagországok kimaradjanak a számukra hátrányos belső piaci szabályozásból.

A szerző az Energiapolitika 2000 Társulat elnöke

